УДК 343.13:347.963

Лугіна Наталія Анатоліївна –
кандидат юридичних наук, доцент,
заступник директора з навчально-методичної роботи
навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
https://orcid.org/0000-0001-6005-2943

Nataliia A. Luhina –
Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor,
Deputy Director for Academic and Methodological Work
Educational and Scientific Institute of Law
State Tax University
(31 Universytetska Street, Irpin, 08200, Ukraine)
https://orcid.org/0000-0001-6005-2943

Омельчук Любов Василівна –
кандидат юридичних наук, доцент,
заступник директора з навчально-організаційної роботи
навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
https://orcid.org/0009-0002-4413-0272

Liubov V. Omelchuk –
Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor,
Deputy Director for Academic and Organizational Work
Educational and Scientific Institute of Law,
State Tax University
(31 Universytetska Street, Irpin, 08200, Ukraine)
https://orcid.org/0009-0002-4413-0272

Грицюк Ігор Васильович –
кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права та процесу
Державного податкового університету
https://orcid.org/0000-0003-2253-4057

Ihor V. Hrytsiuk –
Candidate of Juridical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Criminal Law and Procedure,
State Tax University
(31 Universytetska Street, Irpin, 08200, Ukraine)

Роль слідчого судді у забезпеченні прав і свобод людини у кримінальному провадженні

У статті досліджено роль слідчого судді у забезпеченні прав і свобод людини у кримінальному провадженні крізь призму сучасного розуміння судового контролю як самостійного механізму гарантування законності на стадії досудового розслідування. Обґрунтовано, що інститут слідчого судді є одним із ключових процесуальних інструментів запобігання необґрунтованому обмеженню конституційних прав особи, зокрема права на свободу та особисту недоторканність, недоторканність

житла, повагу до приватного життя, право власності, право на захист і право на ефективне оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування та прокуратури. Встановлено, що зміст діяльності слідчого судді не зводиться до формального санкціонування процесуальних рішень сторони обвинувачення, а передбачає перевірку їх законності, обґрунтованості, необхідності та пропорційності втручання у сферу прав людини.

У роботі проаналізовано нормативні засади діяльності слідчого судді, визначено його місце у системі суб'єктів кримінального процесу та охарактеризовано основні напрями реалізації судово-контрольної функції під час вирішення питань щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження, надання дозволів на проведення слідчих (розшукових) дій, розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора. Акцентовано увагу на тому, що ефективність діяльності слідчого судді визначається не обсягом його формальних повноважень, а якістю стандартів їх реалізації, насамперед рівнем судової мотивації, дотриманням принципу пропорційності та здатністю забезпечити реальне поновлення порушених прав.

Виявлено основні проблеми правозастосовної практики у цій сфері, серед яких формалізація судового контролю, неоднаковість підходів до оцінки обґрунтованості клопотань сторони обвинувачення, недостатня визначеність меж дискреції слідчого судді та обмеженість механізмів апеляційного перегляду окремих ухвал. За результатами дослідження сформульовано пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства України, спрямовані на посилення гарантій прав людини під час досудового розслідування та підвищення ефективності судового контролю.

Ключові слова: *слідчий суддя, судовий контроль, права і свободи людини, кримінальне провадження, досудове розслідування, забезпечення прав людини, процесуальні гарантії.*

N.A. Luhina, L.V. Omelchuk, I.V. Hrytsiuk The Role of the Investigating Judge in Ensuring Human Rights and Freedoms in Criminal Proceedings

The article examines the role of the investigating judge in ensuring human rights and freedoms in criminal proceedings through the prism of the modern understanding of judicial control as an independent mechanism for guaranteeing legality at the stage of pre-trial investigation. It is substantiated that the institution of the investigating judge is one of the key procedural tools for preventing unjustified restrictions on the constitutional rights of a person, in particular the right to liberty and personal inviolability, inviolability of housing, respect for private life, the right to property, the right to defense and the right to effectively appeal decisions, actions or inaction of pre-trial investigation bodies and the prosecutor's office. It is established that the content of the investigating judge's activities is not limited to the formal sanctioning of procedural decisions of the prosecution, but involves verifying their legality, justification, necessity and proportionality of interference in the sphere of human rights.

The paper analyzes the regulatory principles of the investigative judge's activities, determines his place in the system of subjects of the criminal process, and characterizes the main directions of the implementation of the judicial control function when resolving issues related to the application of measures to ensure criminal proceedings, granting permits for investigative (search) actions, and considering complaints about decisions, actions, or inaction of an investigator, inquirer, or prosecutor. It emphasizes that the effectiveness of the investigative judge's activities is determined not by the scope of his formal powers, but by the quality of the standards for their implementation, primarily by the level of judicial motivation, adherence to the principle of proportionality, and the ability to ensure the real restoration of violated rights. The main problems of law enforcement practice in this area are identified, including the formalization of judicial control, the diversity of approaches to assessing the validity of the prosecution's motions, the lack of clarity of the boundaries of the investigative judge's discretion, and the limitations of the mechanisms for appellate review of individual decisions. Based on the results of the study, proposals were formulated to improve the criminal procedural legislation of Ukraine, aimed at strengthening human rights guarantees during pre-trial investigation and increasing the efficiency of judicial control.

Keywords: *investigating judge, judicial control, human rights and freedoms, criminal proceedings, pre-trial investigation, ensuring human rights, procedural guarantees.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку кримінального процесу України особливого значення набуває питання реального забезпечення прав і свобод людини на всіх стадіях кримінального провадження. Конституційне закріплення людини, її життя і здоров'я, честі, гідності, недоторканності та безпеки як найвищої соціальної цінності зумовлює необхідність функціонування ефективних процесуальних механізмів, здатних гарантувати недопущення свавільного обмеження прав учасників кримінального провадження з боку органів досудового розслідування та прокуратури. Одним із ключових інститутів такого гарантування виступає слідчий суддя, на якого покладено здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та законних інтересів осіб у кримінальному провадженні.

Актуальність дослідження ролі слідчого судді зумовлена тим, що саме на стадії досудового розслідування найбільш часто виникають ризики необґрунтованого втручання у приватне життя особи, незаконного застосування заходів забезпечення кримінального провадження, порушення права на свободу та особисту недоторканність, права на захист, права власності та інших фундаментальних прав. У таких умовах слідчий суддя постає не лише як процесуальний суб'єкт, уповноважений наданням дозволів на проведення окремих процесуальних дій чи застосування заходів забезпечення, а передусім як гарант утвердження стандартів верховенства права, законності, змагальності та справедливості у кримінальному провадженні.

Водночас сучасна правозастосовна практика свідчить про наявність низки проблем, пов'язаних із реалізацією слідчим суддею своїх повноважень у сфері захисту прав людини. Йдеться, зокрема, про неоднозначність підходів до меж судового контролю на досудовій стадії, дискусійність процесуального статусу слідчого судді, недостатню уніфікованість судової практики щодо розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого і прокурора, а також про потребу вдосконалення механізмів забезпечення ефективності судового захисту в умовах зростання складності кримінальних проваджень. Окремого значення набуває необхідність узгодження національних підходів до діяльності слідчого судді з практикою Європейського суду з прав людини та міжнародними стандартами захисту прав людини.

Отже, наукове осмислення ролі слідчого судді у забезпеченні прав і свобод людини у кримінальному провадженні є важливим як з теоретичного, так і з практичного погляду, оскільки дозволяє уточнити зміст і межі судового контролю, виявити проблеми правозастосування та сформулювати пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства і практики його реалізації.

Мета статті полягає у комплексному дослідженні ролі слідчого судді у забезпеченні прав і свобод людини у кримінальному провадженні, з'ясуванні правової природи та змісту його повноважень у механізмі судового контролю на стадії досудового розслідування, визначенні основних напрямів впливу слідчого судді на гарантування конституційних прав учасників кримінального провадження, а також у виявленні проблем правозастосовної практики й формулюванні пропозицій щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його реалізації у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика ролі слідчого судді у забезпеченні прав і свобод людини у кримінальному провадженні посідає важливе місце у сучасній українській науці кримінального процесу, оскільки безпосередньо пов'язана з реалізацією засад верховенства права, законності, змагальності сторін, доступу до правосуддя та ефективного судового контролю на стадії досудового розслідування. Після запровадження інституту слідчого судді у Кримінальному процесуальному кодексі України 2012 року науковий інтерес до цієї тематики істотно зріс, що зумовило появу значної кількості праць, присвячених як загальнотеоретичному осмисленню правової природи слідчого судді, так і аналізу окремих аспектів реалізації ним контрольних повноважень.

У вітчизняній правничій літературі значну увагу приділено визначенню місця слідчого судді в системі суб'єктів кримінального процесу, характеристиці його процесуального статусу, змісту судово-контрольної функції та меж втручання у діяльність органів досудового розслідування і прокуратури. У працях українських учених досліджуються питання

здійснення судового контролю за застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження, розглядом скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого і прокурора, наданням дозволів на проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, а також захистом права на свободу, особисту недоторканність, приватність, недоторканність житла, права власності та права на захист. Окремий масив наукових публікацій стосується проблем співвідношення повноважень слідчого судді з принципом змагальності, питаннями дискреції під час ухвалення процесуальних рішень та забезпеченням балансу між інтересами кримінального правосуддя і правами людини.

Помітний внесок у розроблення зазначеної проблематики зробили українські науковці, які досліджували інститут слідчого судді крізь призму судового контролю, гарантій прав особи та ефективності досудового провадження. У наукових джерелах висвітлено як загальні питання становлення і розвитку цього інституту, так і його функціональне призначення в механізмі захисту прав учасників кримінального провадження. Значна частина досліджень присвячена також аналізу практики застосування положень КПК України щодо компетенції слідчого судді, проблем оскарження процесуальних рішень, меж перевірки обґрунтованості клопотань сторони обвинувачення та належності судового контролю як форми запобігання процесуальним порушенням.

Поряд із цим важливе значення для розкриття теми мають наукові праці, у яких досліджено міжнародні стандарти захисту прав людини у кримінальному процесі, передусім у контексті практики Європейського суду з прав людини. Саме крізь призму стандартів Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у сучасних дослідженнях оцінюється ефективність діяльності слідчого судді щодо попередження свавільного обмеження прав особи під час досудового розслідування. Науковці обґрунтовують, що повноваження слідчого судді повинні реалізовуватися не формально, а як дієвий інструмент запобігання необґрунтованому процесуальному примусу, незаконному втручанню у сферу приватного життя та порушенням принципу справедливого судового розгляду вже на ранніх етапах кримінального провадження.

Разом із тим, незважаючи на значну кількість наукових праць, слід констатувати, що низка аспектів досліджуваної проблематики залишається дискусійною або недостатньо розробленою. Зокрема, у науці кримінального процесу немає єдності щодо меж судового контролю слідчого судді на стадії досудового розслідування, співвідношення його контрольної функції з функціями правосуддя, оптимального обсягу дискреційних повноважень, а також критеріїв ефективності судового захисту прав і свобод особи. Потребують подальшого наукового осмислення питання уніфікації судової практики, удосконалення процесуальних механізмів оскарження рішень, дій чи бездіяльності сторони обвинувачення, а також посилення гарантій реального виконання ухвал слідчого судді.

Отже, аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що інститут слідчого судді розглядається в українській юридичній науці як один із ключових механізмів забезпечення прав і свобод людини у кримінальному провадженні. Водночас сучасний стан наукової розробки цієї теми вимагає подальшого комплексного дослідження ролі слідчого судді саме як суб'єкта, на якого покладено обов'язок забезпечення ефективного, своєчасного та реального судового контролю за дотриманням прав людини на досудовій стадії кримінального процесу.

Виклад основного матеріалу. Інститут слідчого судді є одним із центральних механізмів забезпечення прав і свобод людини на стадії досудового розслідування, оскільки саме в цій частині кримінального провадження держава здійснює найбільш інтенсивне втручання у сферу приватної автономії особи. Законодавець визначає слідчого суддю як суддю суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому КПК України, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні [1]. Така нормативна конструкція вказує, що діяльність слідчого судді не може зводитися лише до формального санкціонування процесуальних рішень сторони обвинувачення. Її зміст полягає у реальному запобіганні свавільному обмеженню конституційних прав, перевірці законності, обґрунтованості й

пропорційності втручання держави у сферу прав людини, а також у відновленні порушених прав у разі їх обмеження або ігнорування [2, с. 109; 3, с. 138].

У сучасній доктрині кримінального процесу слідчий суддя обґрунтовано розглядається як носій окремої судово-контрольної функції, що не ототожнюється ані з функцією обвинувачення, ані з функцією правосуддя в класичному розумінні. На це звертають увагу українські науковці, які підкреслюють, що призначення слідчого судді полягає не у вирішенні питання винуватості особи, а у перевірці допустимості й меж процесуального примусу, який застосовується під час досудового розслідування [2, с. 109; 4]. Саме тому ключовими ознаками його діяльності є незалежність, процесуальна неупередженість, превентивний характер контролю та орієнтація на стандарти верховенства права. У цьому аспекті слушною є позиція, за якою функція слідчого судді має два взаємопов'язані напрями: по-перше, превенцію незаконного обмеження прав, а по-друге, судовий захист та відновлення прав у випадку вже допущеного порушення [2, с. 109].

Нормативний фундамент такої діяльності закладений не лише у п. 18 ч. 1 ст. 3 КПК України, а й у низці спеціальних положень Кодексу. Особливого значення набуває ст. 206 КПК України, яка закріплює загальні обов'язки судді щодо захисту прав людини та фактично надає слідчому судді можливість реагувати не тільки на формалізовані клопотання, а й на будь-які виявлені обставини незаконного позбавлення свободи чи іншого істотного порушення прав особи [1]. Ця норма має принципове значення, оскільки підкреслює: слідчий суддя не є пасивним арбітром у межах суто диспозитивної моделі, а виступає гарантом мінімального стандарту правової безпеки особи у кримінальному процесі. На практиці саме через механізм ст. 206 КПК України забезпечується негайна реакція судової влади на скарги щодо незаконного затримання, неналежного поводження, тримання без належної процесуальної підстави або фактичного позбавлення права на захист [1; 5, с. 147].

Одним із базових напрямів діяльності слідчого судді є контроль за застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження. За змістом ст. 131-132 КПК України такі заходи допускаються лише за наявності правової підстави, необхідності їх застосування та доведеності того, що потреби досудового розслідування виправдовують відповідний ступінь втручання у права і свободи особи [1]. Отже, слідчий суддя повинен перевіряти не тільки формальну відповідність клопотання вимогам закону, а й наявність достатнього фактичного підґрунтя для обмеження прав. Інакше судовий контроль перетворюється на технічну процедуру легалізації ініціатив слідчого або прокурора. У цьому зв'язку обґрунтованою є наукова позиція, відповідно до якої судовий контроль має ґрунтуватися на тесті пропорційності, що включає перевірку законної мети, необхідності та співмірності обмеження [6, с. 204; 7, с. 163].

Найбільш чутливою сферою реалізації повноважень слідчого судді є надання дозволу на слідчі (розшукові) дії, пов'язані з проникненням у сферу приватності, насамперед обшук житла чи іншого володіння особи. Відповідно до ст. 234 КПК України обшук здійснюється з метою виявлення і фіксації відомостей про обставини кримінального правопорушення, а ухвала слідчого судді надає право на таке проникнення лише один раз [1]. Звідси випливає, що слідчий суддя має оцінити не лише наявність підозри у вчиненні кримінального правопорушення, а й конкретний зв'язок між місцем обшуку, предметом відшукування та потребами доказування. Формульні, шаблонні ухвали, в яких відсутній індивідуалізований опис підстав втручання, суперечать самій природі судового контролю. У цій частині доцільно підтримати підхід, за яким у мотивувальній частині ухвали слідчого судді має бути обов'язково відображено: 1) які саме фактичні дані підтверджують імовірність знаходження шуканих об'єктів у певному місці; 2) чому менш інтенсивні засоби одержання інформації є неефективними; 3) у чому полягає пропорційність обмеження права на недоторканність житла [5, с. 152].

Не менш важливою є роль слідчого судді у сфері судового контролю за обмеженням права на свободу та особисту недоторканність. Саме судовий контроль за затриманням, застосуванням та продовженням запобіжних заходів має бути гарантією від практики

автоматизованого погодження клопотань сторони обвинувачення. Із позицій верховенства права слідчий суддя повинен перевіряти не лише наявність ризиків, передбачених КПК України, а й реальність, конкретність та доказовість цих ризиків у кожному окремому випадку. Формальне посилання на тяжкість інкримінованого діяння, абстрактну можливість переховування чи впливу на свідків не може визнаватися достатнім обґрунтуванням для обмеження свободи. Такий підхід узгоджується як із загальною логікою КПК України, так і з орієнтацією на стандарти ЄСПЛ щодо недопустимості шаблонної мотивації судових рішень про позбавлення свободи [1; 5, с. 143].

Окрему і самостійну площину забезпечення прав людини становить розгляд слідчим суддею скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора. Главою 26 КПК України, зокрема ст. 303-307, передбачено судовий механізм реагування на порушення, допущені стороною обвинувачення під час досудового розслідування [1]. Саме цей інструмент забезпечує особі реальне право на оскарження процесуальних рішень, без якого гарантії законності були б декларативними. Значення цього напряму полягає в тому, що слідчий суддя не просто оцінює правомірність окремого акту, а фактично встановлює межі допустимої дискреції органів досудового розслідування. Як слушно підкреслюється в науковій літературі, ефективність цього механізму залежить від того, наскільки судова практика відходить від вузького, формалістичного тлумачення переліку оскаржуваних рішень і наскільки активно використовує телеологічний підхід, спрямований на забезпечення дієвого права на судовий захист [4].

Водночас чинне правове регулювання та практика його застосування виявляють низку системних проблем. По-перше, зберігається тенденція до надмірної формалізації судового контролю, коли слідчий суддя оцінює переважно процесуальну форму клопотання, а не змістовну достатність підстав для обмеження прав. По-друге, не до кінця узгодженими залишаються межі ініціативної активності слідчого судді, особливо в контексті ст. 206 КПК України. По-третє, перелік ухвал слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, встановлений ст. 309 КПК України, не завжди забезпечує повноцінний перегляд рішень, що істотно впливають на права людини [1]. По-четверте, судова практика нерідко демонструє різний підхід до розуміння стандарту доказової достатності при розгляді клопотань про обшук, арешт майна, тимчасовий доступ до речей і документів та застосування запобіжних заходів.

У цьому контексті заслуговує на підтримку наукова позиція, відповідно до якої інститут слідчого судді має розвиватися не шляхом механічного розширення переліку повноважень, а шляхом підвищення якості стандартів їх реалізації. Як слушно зауважується в сучасних українських дослідженнях, цінність судового контролю визначається не кількістю процесуальних питань, переданих на вирішення слідчого судді, а здатністю суду забезпечити ефективний і мотивований захист прав особи [3, с. 138; 5, с. 145].

На підставі проведеного аналізу доцільно сформулювати такі наукові пропозиції. По-перше, варто законодавчо уточнити у ст. 132 КПК України обов'язок слідчого судді застосовувати критерій пропорційності при вирішенні будь-якого питання, пов'язаного з обмеженням конституційних прав особи. По-друге, доцільно доповнити вимоги до мотивувальної частини ухвал слідчого судді щодо обшуку, арешту майна, тимчасового доступу до речей і документів та запобіжних заходів прямою вказівкою на необхідність відображення аналізу альтернативних, менш обтяжливих засобів досягнення процесуальної мети. По-третє, потребує розширення або більш гнучкого тлумачення механізм апеляційного перегляду ухвал слідчого судді, якщо такі ухвали істотно впливають на права людини, але формально не включені до переліку ст. 309 КПК України. Також, для забезпечення єдності правозастосування доцільним є узагальнення практики Верховного Суду щодо стандартів обґрунтування ухвал слідчого судді у справах, пов'язаних з обмеженням права на свободу, приватність та мирне володіння майном. Слід посилити процесуальний механізм виконання ухвал слідчого судді за результатами розгляду скарг на бездіяльність слідчого чи прокурора, передбачивши більш дієві наслідки їх невиконання.

Висновки. Отже, роль слідчого судді у забезпеченні прав і свобод людини у кримінальному провадженні полягає не лише в санкціонуванні окремих процесуальних рішень, а у здійсненні повноцінного судового контролю за межами допустимого втручання держави у сферу прав людини. Ефективність цього інституту визначається здатністю слідчого судді забезпечити змістовну, а не формальну перевірку ініціатив сторони обвинувачення, оперативне відновлення порушених прав, єдність стандартів судового контролю та практичне втілення засад верховенства права на досудовій стадії кримінального процесу.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.
2. Чуприна Ю. Ю. Дослідження загальнотеоретичних питань здійснення функції судового контролю в оперативно-розшуковому та кримінальному процесі. *Право і безпека*. 2017. № 2 (65). С. 108-113.
3. Приходько К. В. Предмет і мета судового контролю у кримінальному провадженні. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: Правознавство*. 2013. Т. 216. Вип. 204. С. 136-140.
4. Попелюшко В. О. Слідчий суддя у кримінальному провадженні. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2014. № 1 (9). URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Choasp_2014_1_15.
5. Шаренко С. Л. Слідчий суддя у кримінальному провадженні: розвиток ідеї та наукове осмислення правового інституту. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 151. С. 140–153.
6. Малютін А. Д. Забезпечення слідчим суддею законності при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження на стадії досудового розслідування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 4. С. 203-206.
7. Крикунов О. Судовий контроль за дотриманням процесуальних прав учасників кримінального провадження при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження. *Історико-правовий часопис*. 2016. № 1. С. 162-167.

References:

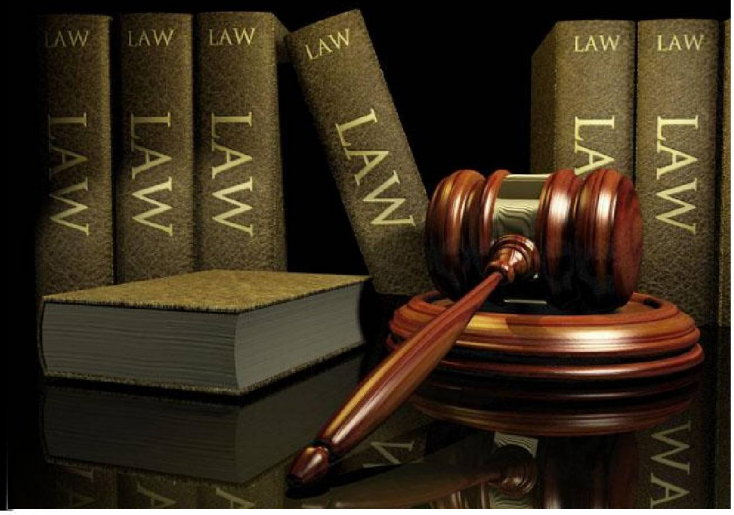
1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.
2. Chupryna Yu. Yu. Doslidzhennia zahalnoteoretychnykh pytan zdiisnennia funktsii sudovoho kontroliu v operatyvno-rozshukovomu ta kryminalnomu protsesi. *Pravo i bezpeka*. 2017. № 2 (65). S. 108-113.
3. Prykhodko K. V. Predmet i meta sudovoho kontroliu u kryminalnomu provadzhenni. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly. Seriia: Pravoznavstvo*. 2013. T. 216. Vyp. 204. S. 136-140.
4. Popeliushko V. O. Slidchyi suddia u kryminalnomu provadzhenni. *Chasopys Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriia "Pravo"*. 2014. № 1 (9). URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Choasp_2014_1_15.
5. Sharenko S. L. Slidchyi suddia u kryminalnomu provadzhenni: rozvytok idei ta naukove osmyslennia pravovoho instytutu. *Problemy zakonnosti*. 2020. Vyp. 151. S. 140–153.

6. Maliutin A. D. Zabezpechennia slidchym suddeiu zakonnosti pry zastosuvanni zakhodiv zabezpechennia kryminalnoho provadzhennia na stadii dosudovoho rozsliduvannia. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2016. № 4. S. 203-206.

7. Krykunov O. Sudovyi kontrol za dotrymanniam protsesualnykh prav uchasnykiv kryminalnoho provadzhennia pry zastosuvanni zakhodiv zabezpechennia kryminalnoho provadzhennia. *Istoryko-pravovyi chasopys*. 2016. № 1. S. 162-167.

ISSN 2409-6415

Електронне науково-практичне фахове видання

2026 / № 144

Журнал східноєвропейського права

(Протокол № 3 від 08 жовтня 2013 року)
Включено до Переліку наукових фахових видань України
(Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.04.2014 № 455)
ISSN 2409-6415
Журнал східноєвропейського права внесений до HeinOnline

Проблематика: висвітлення результатів фундаментальних та прикладних наукових досліджень, дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з актуальних проблем становлення та прагматичного розвитку східноєвропейського права в умовах глобалізаційних викликів

Галузь науки: юридичні науки

Періодичність: щомісячно

Головний редактор: Мосьондз Сергій Олександрович, доктор юридичних наук, професор, виконуючий обов'язки ректора ПВНЗ «Університет сучасних знань»

Відповідальний секретар: Соколан Тетяна Сергіївна, кандидат юридичних наук

Члени редколегії: **Мельник Роман Сергійович,** доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного права, Київський національний університет імені Тараса Шевченка **Янчук Артем Олександрович,** доктор юридичних наук, професор, державний секретар, Міністерство охорони здоров'я, **Кузьменко Оксана Володимирівна,** доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії та історії права, Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», **Личенко Ірина Олександрівна**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права та процесу, Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», **Чорна Вікторія Григорівна,** доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права і процесу, Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», **Губанова Тамара Олексіївна,** доктор юридичних наук, професор, директор, Приватний вищий навчальний заклад «Фінансово-правовий коледж», **Книш Сергій Володимирович,** кандидат юридичних наук, юрисконсульт, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, **доктор Егле Білевічюте,** член Комісії з розгляду адміністративних спорів Литви, професор Університету Миколаса Ромеріса, (Вільнюс, Литва), **доктор Тома Бірмонтієн,** професор Лабораторії правосуддя, Лабораторії прав людини юридичного факультету Інституту публічного права Університету Миколаса Ромеріса, (Вільнюс, Литва), **доктор Агне Тваронавічієн,** Лабораторія соціальних технологій, Лабораторія посередництва та сталого розв'язання конфліктів юридичного факультету Інституту публічного права Університету Миколаса Ромеріса (Вільнюс, Литва)

Адреса редакції: вул. Велика Васильківська, 57/3, м. Київ, Україна, 03150

Тел.: +38 (063) 758 57 24
E-mail: easternlaw.ua@gmail.com
Сайт: http://easternlaw.com.ua

(Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 15.04.2014 No. 455)
ISSN 2409-6415
The Journal of Eastern European Law is included in HeinOnline

Issue: lighting the results of basic and applied research, dissertations for the degree of doctor and candidate of sciences on current issues of establishment and pragmatic development of Eastern European law within globalization challenges

Branch of science: jurisprudence

Frequency: monthly

Editor in Chief: Mosondz Serhii Oleksandrovych, doctor of juridical sciences, professor, acting rector of the Private Higher Educational Establishment "The University of Modern Knowledge"

Secretary in Charge: Sokolan Tetiana Serhiivna, candidate of juridical sciences

Members of the editorial board: **Melnyk Roman Serhiiovych,** doctor of juridical sciences, professor, head of the Department of Administrative Law of Taras Shevchenko National University of Kyiv, **Yanchuk Artem Oleksandrovych,** doctor of juridical sciences, professor, state secretary, the Ministry of Health, **Kuzmenko Oksana Volodymyrivna,** doctor of juridical sciences, professor, professor of the Department of theory and history of law at the State Higher Educational Establishment "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman", **Lychenko Iryna Oleksandrivna,** doctor of juridical sciences, head of the Department of Civil Law and Procedure at the Training and Scientific Institute of Jurisprudence, Psychology and Innovative Education of Lviv Polytechnic National University, **Chorna Viktoriia Hryhorivna,** doctor of juridical sciences, associate professor, associate professor of the Department of Administrative Law and Proceeding at the State Higher Educational Establishment "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman", **Hubanova Tamara Oleksiivna,** doctor of juridical sciences, professor, director at the Private Higher Educational Establishment "Financial and Law College", **Knysh Serhii Volodymyrovych,** candidate of juridical sciences, legal counsel, Lesya Ukrainka Eastern European National University, **Dr. Eglė Bilevičiute,** member at Lithuania Administrative Disputes Commission, professor at the Mykolas Romeris University (Vilnius, Lithuania), **Dr. Toma Birmontien,** professor at Justice Laboratory, Human Rights Laboratory of Faculty of Law of Institute of Public Law, Mykolas Romeris University (Vilnius, Lithuania), **Dr. Agne Tvaronaviciene,** Social Technologies Laboratory, Mediation and Sustainable Conflict Resolution Laboratory of Faculty of Law, Institute of Public Law of Mykolas Romeris University (Vilnius, Lithuania).

Address of the editorial office: 57/3 Velyka Vasylkivska Street, Kyiv, 03150, Ukraine

Tel.: +38 (063) 758 57 24
E-mail: easternlaw.ua@gmail.com
Website: http://easternlaw.com.ua

ЗМІСТ

Антошкіна В.К. Процесуальна правосуб'єктність громадськості у спорах щодо екологічно значимих рішень у сфері містобудування……..9

Гринько С.Д., Гринько Р.В. Цивільна дієздатність як передумова набуття права власності на нерухоме майно за договором в Україні……...18

Гринько С.Д., Ксьондзик Ю.Ю. Принцип добросовісності у модельних актах європейського договірного права……...28

Дуліба Є.В., Теремецький В.І. Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації: особливості утворення та функціонування……..39

Кожура Л.О., Омельченко А.В., Богданець А.В. Особливості обчислення строків позовної давності в контексті цивільно-правового захисту майнових прав……51

Коропатнік І.М., Карелін В.В., Бериславська О.М. Адміністративно-правові процедури встановлення спеціальних зон у сфері функціонування військових об'єктів……....59

Кузнецов В.В. Свобода слова і охорона авторитету органів державної влади: проблеми та перспективи змін до ст. 346 КК України……..69

Кунтій А.І. Досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 409 КК України: обставини, що підлягають встановленню……78

Лютіков П.С., Островський С.О., Зима В.М. Адміністративно-правове регулювання евакуації музейних цінностей в умовах воєнного стану……84

Попов Г.В. Врегулювання сімейних конфліктів та спорів у системі цивільно-правового механізму регулювання сімейних відносин в Україні: застосування медіації……....92

Проневич О.С. Правові засади етизації державної служби в органах судової влади……..100

Циганов О.Г. Принципи та концептуальні орієнтири розвитку законодавства України у сферах національної безпеки і оборони……...116

Бернацький О.В. Проблеми реалізації екологічної функції держави в контексті забезпечення прав та свобод людини і громадянина……129

Бесага І.В. Поведінковий патерн та системність у структурі правової природи домашнього насильства……139

Єрмолаєва Т.В., Підлуська М.О. Ефективність економічного механізму природокористування в Україні……148

Кропивна К.О. Адміністративно-правове забезпечення демографічної безпеки як складової національної безпеки……...156

Лугіна Н.А., Омельчук Л.В., Грицюк І.В. Роль слідчого судді у забезпеченні прав і свобод людини у кримінальному провадженні……..163

Лукашенко А.А. Адміністративно-правові засади професійного розвитку працівників Державного бюро розслідувань……..171

Покришень Д.А., Денисенко К.В. Зарубіжний досвід правового регулювання штучного інтелекту та передумови його адаптації в Україні……181

Рудник Л.І. Цивільно-правова відповідальність за витік персональних даних ……...190

Сиймовський Р.М. Тенденції судового правозастосування у справах про дрібне хуліганство ……...200

Сукмановська Л.М. Необхідність нормативної трансформації законодавства щодо захисту постраждалих від домашнього насильства дітей……..209

Сушко О.О., Гусар В.В. Напрями та етапи реформування адміністративного судочинства……..215

Фаст О.О. Сімейні спори в системі цивільно-правового регулювання сімейних відносин в Україні: поняття, класифікація та судова практика……...223

Федоренко Т.В., Лукацька Л.Г. Цифровізація судочинства в Україні: цивільно-правові наслідки застосування штучного інтелекту.....230

Чорномаз О.Б. Спеціальні заходи щодо запобігання та протидії домашньому насильству ……240

Якимчук С.О. Адвокат у цивільному судочинстві та соціальні мережі: етичні межі та обмеження……253

Верещук А.В. Екологізація правових засобів у механізмі екологічного господарювання……...261

Волкошовець С.В. Еволюція кримінально-правового регулювання відповідальності за розбій в Україні……270

Дубовик В.В. Визначення моменту набуття права власності на безхазяйну нерухому річ……..277

Жушман В.Ю. Принципи міжнародно-правового регулювання переміщення гуманітарної допомоги через державний кордон……284

Запісочний В.О. Організаційно-тактичні особливості початкового етапу розслідування шахрайства, що вчиняється під виглядом релігійної діяльності……..290

Клименко І.Ю. Система заходів запобігання розбійним посяганням з боку неповнолітніх в Україні……..296

Марченко І.О. Гармонізація законодавства України з правом ЄС у сфері регулювання фінансових послуг……303

Мілевська А.О. Принцип універсальності спадкового правонаступництва: від доктрини successio in universum ius до проєкту рекодифікації Цивільного кодексу України……309

Насібович О.О. Інституційні механізми запобігання зловживанню владою у системі публічної влади України.....317

Федоренко Р.І. Самовільне зайняття земельної ділянки як кримінальне правопорушення: проблеми кваліфікації та правозастосування.....323

Цвіцінський Д.В. Роль рішень Європейського суду з прав людини у забезпеченні принципу верховенства права в Україні……..329

Ясніцький Д.С. Невиконання судового рішення як загроза принципу верховенства права: досвід України та країн ЄС……335

TABLE OF CONTENTS

V.K. Antoshkina Procedural Legal Standing of the Public in Disputes Concerning Environmentally Significant Decisions in Urban Planning……....9

S.D. Hrynko, R.V. Hrynko Civil Legal Capacity as a Prerequisite for Acquiring Ownership of Real Estate Under a Contract in Ukraine……..18

S.D. Hrynko, Yu.Yu. Ksondzyk The Principle of Good Faith in Model Acts of European Contract Law……..28

Ye.V. Duliba, V.I. Teremetskyi Commissions for the Consideration of Issues Related to Granting Compensation for Destroyed Real Estate Objects as a Result of Hostilities, Terrorist Acts and Sabotage Caused by the Armed Aggression of the Russian Federation: Peculiarities of Establishment and Functioning……39

L.O. Kozhura, A.V. Omelchenko, A.V. Bohdanets Peculiarities of Calculating the Statute of Limitations in the Context of Civil Protection of Property Rights……..51

I.M. Koropatnik, V.V. Karelin O.M. Berislavska Administrative and Legal Procedures for Establishing Special Zones in the Vicinity of Military Facilities……59

V.V. Kuznetsov Freedom of Speech and Protection of the Authority of Bodies State Authorities: Problems and Prospects for Amendments to Article 346 of the Criminal Code of Ukraine……69

A.I. Kuntii Pre-Trial Investigation of Criminal Offenses Provided for in Art. 409 of the Criminal Code of Ukraine: Circumstances to be Established……78

P.S. Lyutikov, S.O. Ostrovsky, V.M. Zima Administrative and Legal Regulation of Evacuation of Museum Values in Conditions of Martial State……....84

H.V. Popov Settlement of Family Conflicts and Disputes in the System of Civil Law Mechanism for Regulating Family Relations in Ukraine: Application of Mediation……...92

O.S. Pronevych Legal Principles of the Ethicalization of Civil Service in the Judiciary……100

O.G. Tsyhanov Principles and Conceptual Guidelines for the Development of Ukrainian Legislation in the Areas of National Security and Defense……116

O.V. Bernatskyi Challenges in Fulfilling the State's Environmental Role in the Context of Safeguarding Human and Civil Rights and Freedoms……129

I.V. Besaha Behavioral Pattern and Systemic Approach in the Structure of the Legal Nature of Domestic Violence……139

T.V. Yermolaieva, M.O. Pidluska Efficiency of the Economic Mechanism of Nature Use in Ukraine……...148

K.O. Kropyvna Administrative and Legal Support of Demographic Security as a Component of National Security……156

N.A. Luhina, L.V. Omelchuk, I.V. Hrytsiuk The Role of the Investigating Judge in Ensuring Human Rights and Freedoms in Criminal Proceedings……...163

A.A. Lukashenko Administrative and Legal Principles of Professional Development of Employees of the State Bureau of Investigation……171

D.A. Pokryshen, K.V. Denysenko Foreign Experience in the Legal Regulation of Artificial Intelligence and Prerequisites for its Adaptation in Ukraine……...181

L.I. Rudnyk Civil Liability for Personal Data Leakage ……...190

R.M. Syimovskyi Trends in Judicial Application of the Law in Cases of Petty Hooliganism ……...200

L.M. Sukmanovska Necessity of Normative Transformation of Legislation on the Protection of Children Affected by Domestic Violence……...209

O.O. Sushko, V.V. Husar Directions and Stages of Reforming Administrative Justice……215

O.O. Fast Family Disputes in the System of Civil Law Regulation of Family Relations in Ukraine: Concept, Classification and Judicial Practice……223

T.V. Fedorenko, L.H. Lukatska Digitization of Judicial Proceedings in Ukraine: Civil Legal Consequences of the Application of Artificial Intelligence……230

O.B. Chornomaz Special Measures for Prevention and Combat of Domestic Violence……240

S.O. Yakymchuk Attorney in Civil Proceedings and Social Networks: Ethical Boundaries and Limitations……253

A.V. Vereshchuk Ecologization of Legal Instruments within the Mechanism of Environmental Economic Activity……261

S.V. Volkoshovets Evolution of Criminal Law Regulation of Liability for Robbery in Ukraine……...270

V.V. Dubovyk Determining the Moment of Acquiring Ownerless Immovable Property's Right to Ownership……..277

V.Yu. Zhushman Principles of International Legal Regulation of the Movement of Humanitarian Aid Across State Borders……...284

V.O. Zapisochny Organizational and Tactical Features of the Initial Stage of the Investigation of Fraud Committed under the Guise of Religious Activity……290

I.Yu. Klymenko System of Measures to Prevent Robberies by Minors in Ukraine……...296

I.O. Marchenko Harmonization of Ukrainian Legislation with EU Law in the Field of Financial Services Regulation……303

A.O. Milevska The Principle of Universal Succession: from the Doctrine of Successio in Universum Ius to the Draft Recodification of the Civil Code of Ukraine……309

O.O. Nasibovich Institutional Mechanisms for Preventing Abuse of Power in the Public Authority System of Ukraine.....317

R.I. Fedorenko Unauthorized Occupation of Land as a Criminal Offense: Problems of Qualification and Law Enforcement.....323

D.V. Tsvitsinsky Role of Decisions of the European Court of Human Rights in Ensuring the Rule of Law in Ukraine……...329

D.S. Yasnitskyi Non-Enforcement of a Court Decision as a Threat to the Rule of Law: Experience of Ukraine and EU Countries……..335